

Markes “Njëqind vjet vetmi”

(fragment)

Amaranta dhe vdekja

Në çastet e fundme të jetës, Amaranta nuk e ndjeu veten aspak si të dështuar në jetë, por e ndjeu të çliruar nga çdo lloj hidhërimi, sepse vdekja i pat bërë një privilegj: i qe shfaqur vite më parë. Amaranta e kishte parë një pasdreke zhegu përcëllues duke qeshur ulur në një qoshe të verandës. E kishte njohur menjëherë, nuk iu duk aspak e frikshme: ishte si një grua qëmoti, e veshur me një fustan blu, me flokë të gjatë dhe që i ngjante shumë Pilar Terners të asaj kohe, kur ndihmonte në kuzhinën e Buendia. Në verandë hynin e dilnin edhe njerëz të tjerë, por nuk e pikasnin, ndonëse Vdekja ishte aq reale dhe aq njerëzore, sa që një ditë prej ditëve iu lut Amarantës t’ia shkonte pak perin në gjilpërë. Vdekja nuk i tha se kur duhej të vdiste, nuk i tha as sa orë më përpara do t’i trokiste në derë; i tha vetëm të fillonte të endte rrobat e saj të vdekjes, t’i kishte gati më gjashtë të prillit të vitit të ardhshëm. E porositi t’i bënte e t’i qëndiste me sa më shumë mjeshtëri e madhështi, ashtu si do t’ia kishte asaj vetë ënda. I tha edhe se do të kishte vdekje pa dhimbje, pa frikë e pa pezmatim. Që të rrekej sa më gjatë me përgatitjen e rrobave, Amaranta porositi fill liri dhe e endi vetë pëlhurën e qefinit në tezgjah. Dhe e endi me aq merak, sa iu deshën plot katër vjet për ta mbaruar. Pastaj iu vu qëndisjes sa më shumë që i afrohej fundit të pashmangshëm, aq më shumë i ngulitej bindja se vetëm një mrekulli mund ta shpëtonte nga ky fatalitet. I hodhi një vështrim me sytë e mendjes së kaluarës, e qortoi veten që e zinin të dridhurat kur kujtonte erën e livandos të Pietro Krespit, e kuptoi dhe honin e vetmisë gjatë tërë kësaj kohe. Dhe tani ishte pajisur me këtë fat të saj, sa që nuk e mërziste aspak fakti që i ishin mbyllur shtigjet e rregullimit të atij fakti. Tani ajo rronte me një qëllim të vetëm, t’i përfundonte rrobat e vdekjes. Hoqi dorë nga marifetet e kota për ta zgjatur sa më shumë gatitjen e tyre. Shpejtoi punën. Një javë më përpara e përllogaritë që dorën e fundit do jua jepte rrobeve natën e katërt shkurtit. Por ndodhi kështu që atë natë bëri një stuhi e fortë dhe Makondoja mbeti pa drita; qëndismën e fundit e mbaroi të nesërmen, në orën tetë të mëngjesit (të atillë qëndisme nuk kishte parë ndonjëherë syri i njeriut) dhe pa pikën e tronditjes shpalli se do të vdiste atë mbrëmje. Amaranta porositi që të lajmërohej i gjithë fshati, i qe mbushur mendja se njeriu mund t’i ndreqte gabimet e bëra në jetën meskine, duke u bërë njerëzve qoftë edhe një të mirë në çastet e fundit të jetës: ia tha mendja që ky shërbim do të ishin letrat që do jua çonte të vdekurve në atë botë.

Lajmi që Amaranta Buendia do të vdiste atë mbrëmje dhe do t’ua çonte letrat atyre të matanë varrit u përhap me shpejtësi rrufeje në mbarë Makondon. Në orën tre të pasdites një arkë e madhe në dhomën e ndenjjes qe mbushur kopicë me letra. Kush nuk donte të

shkruante, i dha Amarantës porosi me gojë; ajo i shënoi në një bllok bashkë me emrin dhe datën e vdekjes së marrësit.

- Mos u bëni merak! - u thoshte të interesuarve. - Me të mbërritur në atë botë, do pyes ku gjenden dhe do ua çoj porosinë.

Ngjante me një komedi zbavitëse. Amaranta nuk shfaqte as pikën e hutimit apo të turbullimit, asnjë brengosje e dëshpërim, përkundrazi, po dukej sikur detyra që merrte përsipër e kishte përtërirë. Trupin e mbante si kurdoherë drejt, po të mos i kishte mollëzat aq të kërcyera dhe disa dhëmbë të rënë, do dukej shumë më e re nga ç' ishte në të vërtetë. U dha porosi njerëzve të shtëpisë që letrat t'i fustnin në një arkë tjetër të lyer me katran dhe e përcaktoi me gojën e saj si e ku duhej vendosur në varr, që arka të mbrohej nga lagështira. Po atë mëngjes kishte thirrur një marangoz dhe e kishte porositur t'i merrte masën për arkivolin, si të ishte fjala për masën e ndonjë fustani. Ato orë të fundit rrezatonte aq shumë gjallëri, sa që shumëkujt i lindi dyshimi mëkatues mos po tallej me të gjithë. Nisur nga përvoja që Buendiat vdisnin pa hequr ndonjë lëngatë. Ursula nuk e vuri asnjëherë në dyshim këtë parandjenjë të Amarantës për të vdekur, por e kapi frika mos dërguesve të lajthitur të këtyre letrave, nga padurimi që ato të mbërrinin sa më shpejtë atje ku duhej, mund ta kallnin Amarantën për së gjalli në varr. Ndaj dhe dha urdhër që shtëpia të boshatisej nga mizëria e njerëzve: këta iu sulën të pakënaqur, por Ursula nguli këmbë në të vetën. Gjithë ç'kishte pasur të sajën Aramanta ua kishte shpërndarë të vobektëve, kishte lënë mbi arkivolin prej dërrasash të pastruara vetëm rrobat e vdekjes dhe pantoflat e ashpra prej shajaku, që donte t'i merrte domosdo me vete. Në të ngrysur në shtëpi çdo gjë ishte bërë gati për vdekjen; në qoftë se në atë orë në atë shtëpi dukej ndonjë që të ishte vërtet i gjallë, kjo ishte Amaranta, që kishte gjetur, madje, edhe kohë për të prerë kallot. Nipi dhe mbesa që po shkonin në koncert u ndanë prej saj me një lamtumirë hokatare, duke i premtuar se të shtunën e ardhshme do të shtronin një gosti të madhe me rastin e ringjalljes së saj.

I shtyrë nga fjalët e përhapura në popull se Amaranta Buendia po grumbullonte letra për të vdekurit, ia behu me një frymë pater Antonia Izabeli për t'i dhënë kungatën e fundit, por iu desh të priste mbi një çerek ore derisa ajo, që i kishte minutat të numëruara, të dilte nga banja. Kur iu shfaq ashtu me një këmishë të hollë, të bardhë, me flokët të lëshuar, prifti i rrëguar nga pleqëria pandehi mos kishin dashur t'i punonin ndonjë rreng, kurse dhjakun e nisi sakaq për në shtëpi. Bëri si bëri dhe vendosi ta provonte fatin, mos ajo tregohej e gatshme të rrëfehej, që s'e kishte bërë kurrë gjatë më se njëzet vjetëve. Amaranta ia preu shkurt: nuk kishte nevojë për asnjë ndihmesë kishtare; ndërgjegjen e kishte qelibar. Kush e dëgjoi u indinjua: e ç'na qenka ky mëkat i pashlyeshëm që paska mbi vete Amaranta që shkuaka deri në atë masë sa të fyente edhe Perëndinë! Sakaq, Amaranta u shtri në krevat dhe i kërkoi Ursulës të dëshmonte sy të gjithëve që ajo ishte e virgjër.

- Ta dinë të gjithë, - thirri, që Amaranta Buendia po ikën nga kjo botë e paprekur, ashtu siç erdhi.

Nuk u ngrit më nga krevati. Mbështeti kokën në jastëk, si të ishte vërtet e sëmure, flokët i thuri në dy gërsheta të gjata, pastaj i lidhi kular te veshët, ashtu siç duhej të shtrihej në arkivol, siç e pati udhëzuar Vdekja. Pastaj iu lut Ursulës t'i jepte një pasqyrë dhe, për herë të parë, pas dyzetë vjetësh, e pa fytyrën e vet, të shkretuar nga mosha dhe nga vuajtjet jo të pakta, u çudit sa shumë shëmbëllente me atë përfytyrim që kishte ajo vetë për veten. Nga qetësia e thellë që mbretëroi në dhomën e Amarantës Ursula e kuptoi se kishte rënë mbrëmja.

- Ndahu me Fernandën! - i tha së bijës. - Një çast pajtimi vlen më shumë se një jetë e tërë në miqësi.

- Tani as që ia vlen - ia ktheu Amaranta.

Nipi me mbesën që shkuan në koncert e kishin mendjen tek ajo. Në mes të shfaqjes dikush ua pëshpëriti lajmin në vesh. Kur iu afruan shtëpisë, iu desh ta hapnin rrugën me bërryla; kur hynë, panë kufomën e virgjëreshës së plakur; ishte e shëmtuar, e zbërdhulët, me fashën e zezë rreth dorës, veshur me atë këmishën e mrekullueshme, të rregulluar dhe të rehatuar, kurse pranë arkivolit qëndronte arka me letrat.